

บทที่ 3

การวิเคราะห์รายการค้า

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษา บทที่ 3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมาย และความแตกต่างของรายการค้า และรายการที่ไม่ใช่รายการค้าได้
2. อธิบายการวิเคราะห์รายการค้าได้
3. จัดหมวดหมู่ และจำแนกความสัมพันธ์ของรายการค้าได้ว่ามีผลกระทบต่อสิ่งใดบ้าง
4. อธิบายความสัมพันธ์ของสมการบัญชีกับรายการค้าได้

หัวข้อในบท

1. รายการค้า
2. รายการที่ไม่ใช่รายการค้า
3. การวิเคราะห์รายการค้า

กิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายในชั้นเรียน
2. อภิปราย ชักถามเนื้อหาในบทเรียน
3. ค้นคว้าเนื้อหาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายการค้า
4. ตอบคำถาม และทำแบบฝึกหัดท้ายบท

สื่อการเรียนการสอนประจำบท

1. เอกสารประกอบการสอน เรื่องการวิเคราะห์รายการค้า
2. หนังสือ ตำราทางวิชาการ
3. แผ่นใส
4. คำถาม และแบบฝึกหัดท้ายบท

การประเมินผลประจำบท

1. การร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น การซักถาม อภิปราย
2. เก็บคะแนนจากกิจกรรมที่มอบหมายให้ทำ
3. การตอบคำถาม และทำแบบฝึกหัดท้ายบท
4. การทดสอบย่อย

บทที่ 3

รายการค้า และหลักการบันทึกบัญชี

ในงบการเงินซึ่งประกอบด้วยรายการต่าง ๆ เช่น เงินสด ลูกหนี้ ที่ดิน เจ้าหนี้ ทุน รายได้ และค่าใช้จ่าย เป็นต้น รายการดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการวิเคราะห์รายการค้า ดังนั้น เราจึงต้องมาทำความเข้าใจเสียก่อนว่า รายการค้านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีความสัมพันธ์ หรือมีผลกระทบต่อสิ่งใดบ้าง

ความหมายของรายการค้า

นักวิชาการได้ให้ความหมายของรายการค้า (Business Transaction) ไว้หลายทัศนะ ดังนี้

รายการค้า หมายถึง รายการหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของธุรกิจอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้เจ้าของ (ชารี หิรัญรัมย์, พลพฐ ปิยวรรณ, วรศักดิ์ ทูมมานนท์, หน้า 34)

รายการค้า หมายถึง เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้เจ้าของกิจการ รายการค้าอาจเป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก เช่น การซื้อสินค้า การกู้ยืมเงิน และการจ่ายค่าบริการ หรืออาจจะเป็นรายการที่เกิดขึ้นภายในกิจการ เช่น การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการใช้สินทรัพย์ถาวร ในลักษณะของการคิดค่าเสื่อมราคา (อัญชติ พิพัฒน์เสริญ, 25x1, หน้า 20)

รายการค้า หมายถึง เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจที่สามารถระบุมูลค่าได้ และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อฐานะทางการเงินของธุรกิจนั้น โดยลักษณะของธุรกิจนั้นอาจจะมีทั้งรายการค้าของธุรกิจภายนอกองค์กร และรายการค้าของธุรกิจภายในองค์กร (เบญจมาศ อภิสัทธีภิญโญ, 25x1, หน้า 31)

จากความหมายรายการค้าดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า รายการค้า หมายถึง รายการ หรือเหตุการณ์เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน หรือส่วนของผู้เจ้าของ และการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเกิดจากกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจภายใน หรือภายนอกกิจการก็ตาม

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของรายการค้า ซึ่งแสดงได้ดังนี้

1. การนำเงินสด หรือสินทรัพย์อื่น ๆ มาลงทุน

2. การซื้อสินทรัพย์ ไม่ว่าจะซื้อด้วยเงินสด หรือเงินเชื่อ
3. การขายสินค้าเป็นเงินสด
4. การซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ
5. ขายบริการเป็นเงินสด
6. ขายบริการเป็นเงินเชื่อ
7. การจ่ายชำระหนี้สิน
8. การกู้เงินจากบุคคลภายนอก
9. จ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น เงินเดือน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น

รายการที่ไม่ใช่รายการค้า

รายการที่ไม่ใช่รายการค้า (Non – business transaction) หมายถึง รายการ หรือ เหตุการณ์ใดก็ตามที่เกิดขึ้นแล้วไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน หรือ ส่วนของเจ้าของ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของรายการที่ไม่ใช่รายการค้า

1. การต้อนรับลูกค้า
2. การแจกแก็ตตาล็อกฟรีให้ลูกค้า
3. การเชิญชวนลูกค้าให้เดินดูสินค้าภายในร้าน เป็นต้น

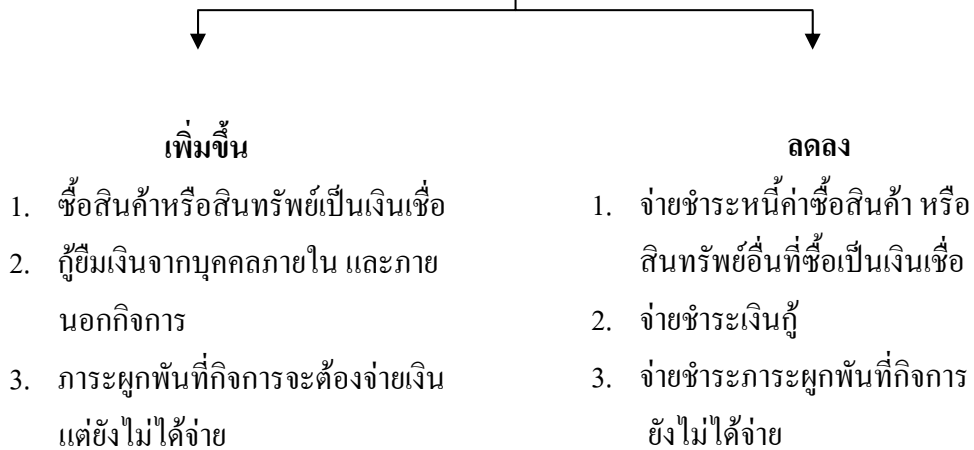
การวิเคราะห์รายการค้า

กิจการที่ดำเนินธุรกิจทุกกิจการจะต้องนำรายการค้าของตนมาวิเคราะห์ เพื่อให้ทราบถึงจำนวนของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของ ว่าเพิ่มขึ้น หรือลดลงเท่าใด และมีรายการใดบ้างที่เปลี่ยนแปลงไป ในเบื้องต้นนี้การวิเคราะห์รายการค้าจะเน้นการวิเคราะห์กับกิจการที่ให้บริการเท่านั้น แนวทางในการวิเคราะห์รายการค้า ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้น หรือลดลง ของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของ อาจพิจารณาได้ดังนี้

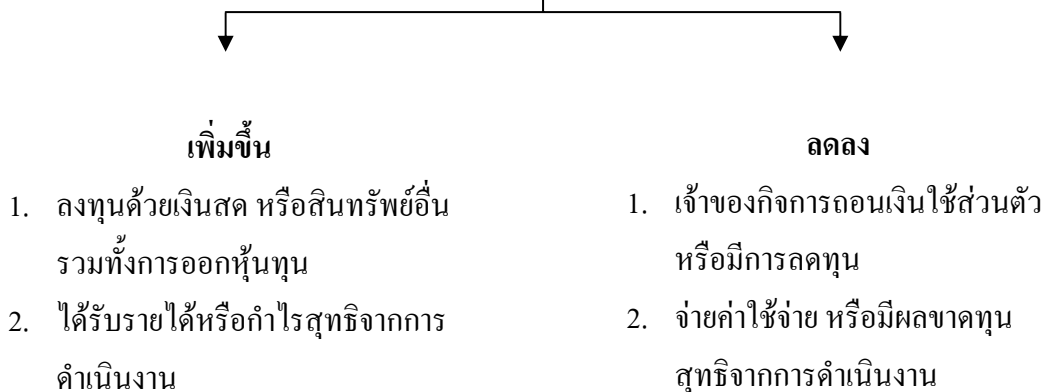
สินทรัพย์

หนี้สิน

ส่วนของผู้เจ้าของ

สมการบัญชี

งบการเงินเป็นรายงานที่แสดงถึงการจัดการทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจของกิจการในรูปแบบของงบดุล งบกำไรขาดทุน งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้นหรืองบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ และงบกระแสเงินสด โดยงบดุลจะแสดงรายการสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งความสัมพันธ์ของรายการในงบดุลที่แสดงในแบบบัญชีให้สินทรัพย์อยู่ทางด้านซ้ายมือ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้นอยู่ทางด้านขวามือ อาจนำมาเขียนให้อยู่ในรูปแบบของสมการงบดุล หรือเรียกว่า สมการบัญชี แสดงให้เห็นฐานะการเงินของกิจการได้ดังนี้ (วัฒนา ศิวะเกื้อ, คุยฎี สงวนชาติ, และนันทพร พิทยะ, หน้า 35)

$$\begin{aligned} \text{ทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจ} &= \text{สิทธิในทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจ} \\ \text{สินทรัพย์} &= \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น} \end{aligned}$$

นอกจากนี้ในงบกำไรขาดทุนได้แสดงรายการของรายได้ และค่าใช้จ่าย โดยหาก รายได้มากกว่าค่าใช้จ่ายผลต่างจะเป็นกำไร และหากรายได้น้อยกว่าค่าใช้จ่ายผลต่างจะเป็น ขาดทุน ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจนำมาเขียนสมการแสดงผลการดำเนินงานของกิจการ ได้ดังนี้

$$\text{กำไร (ขาดทุน)} = \text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย}$$

ความสัมพันธ์ของงบดุลและงบกำไรขาดทุน จะมีความสัมพันธ์กันในส่วนของผู้ถือหุ้นในงบดุล กับกำไร (ขาดทุน) ในงบกำไรขาดทุน โดยส่วนของผู้ถือหุ้นมีที่มาจาก การที่ผู้ถือหุ้นลงทุน กับมาจากการดำเนินงานของกิจการแล้วมีกำไร ดังนั้นจึงอาจแสดงความสัมพันธ์ระหว่างงบดุล และงบกำไรขาดทุนในรูปแบบของสมการ ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{สินทรัพย์} &= \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น} \\ \text{สินทรัพย์} &= \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} + \text{กำไร} \\ \text{สินทรัพย์} &= \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} + (\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย}) \end{aligned}$$

จากสมการจะเห็นได้ว่าส่วนของผู้ถือหุ้นอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้จากรายได้ และค่าใช้จ่าย โดยหากกิจการมีรายได้เพิ่มขึ้นหรือมีค่าใช้จ่ายลดลง จะทำให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น และหากกิจการมีรายได้ลดลงหรือมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจะทำให้ส่วนของผู้ถือหุ้นลดลง

ความสัมพันธ์ของรายการค้ากับงบการเงิน

รายการค้าเป็นรายการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรายการในงบการเงินเกี่ยวกับสินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ และค่าใช้จ่าย ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นมีผลกระทบต่อรายการในงบการเงินรายการใด อย่างไร และมีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงเท่าใด ซึ่งความสัมพันธ์นั้นจะเริ่มต้นจากเอกสารทางการค้า ผู้ทำบัญชีจะนำมาวิเคราะห์รายการค้าให้ทราบถึงผลกระทบโดยอาศัยสมการบัญชี ทั้งนี้เมื่อการวิเคราะห์รายการค้าได้เสร็จสิ้นลงในแต่ละรายการแล้วต้องก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างยอดรวมของสินทรัพย์ทั้งหมดกับยอดรวมของหนี้สินและส่วนของผู้เจ้าของทั้งหมดเสมอ

ตัวอย่างที่ 3.1 ต่อไปนี้เป็นรายการค้าของร้านสุตสวยบริการ

1. เจ้าของกิจการนำเงินสดมาลงทุน
2. ซื้ออุปกรณ์เป็นเงินเชื่อ
3. รับเงินสดเป็นค่าบริการที่ให้แก่ลูกค้า
4. นำเงินสดฝากธนาคาร
5. จ่ายเงินเดือนให้พนักงาน
6. กู้เงินจากธนาคาร
7. เจ้าของกิจการถอนเงินสดไปใช้ส่วนตัว

จากตัวอย่างจะสามารถทำการวิเคราะห์รายการค้า โดยอาศัยความสัมพันธ์ของสมการบัญชีได้ ดังนี้

รายการที่ 1 เจ้าของกิจการนำเงินสดมาลงทุน รายการนี้ทำให้กิจการได้รับสินทรัพย์คือ เงินสดเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันส่วนของเจ้าของ คือ ทุน ก็เพิ่มขึ้นด้วย

รายการที่ 2 ซื้ออุปกรณ์เป็นเงินเชื่อ รายการนี้ทำให้กิจการได้รับสินทรัพย์คือ อุปกรณ์เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกัน หนี้สิน คือ เจ้าหนี้ ก็เพิ่มขึ้นด้วย

รายการที่ 3 รับเงินสดเป็นค่าบริการที่ให้แก่ลูกค้า รายการนี้ทำให้กิจการได้รับสินทรัพย์คือ เงินสด เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ส่วนของเจ้าของ คือ รายได้ก็เพิ่มขึ้นด้วย

รายการที่ 4 นำเงินสดฝากธนาคาร รายการนี้ทำให้กิจการได้รับสินทรัพย์คือ เงินฝากธนาคารเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันสินทรัพย์คือ เงินสด ก็ลดลงด้วย

รายการที่ 5 จ่ายเงินเดือนให้พนักงาน รายการนี้ทำให้กิจการสูญเสียสินทรัพย์ คือ เงินสดลดลง ในขณะที่เดียวกันส่วนของเจ้าของ คือ ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นแต่มีผลทำให้ส่วนของเจ้าของลดลง

รายการที่ 6 กู้เงินจากธนาคาร รายการนี้ทำให้กิจการได้รับสินทรัพย์ คือ เงินสดเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันหนี้สิน คือ เงินกู้ ก็เพิ่มขึ้นด้วย

รายการที่ 7 เจ้าของกิจการถอนเงินสดไปใช้ส่วนตัว รายการนี้ทำให้กิจการสูญเสียสินทรัพย์ คือ เงินสดลดลง ในขณะที่เดียวกันส่วนของเจ้าของ คือ ทุน ก็ลดลงด้วย

จากผลการวิเคราะห์รายการค้าข้างต้นสามารถนำมาจัดทำตารางสรุป โดยสมมุติให้รายการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นแสดงด้วยเครื่องหมาย + รายการเปลี่ยนแปลงที่ลดลงแสดงด้วยเครื่องหมาย - และรายการที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้แสดงด้วยเครื่องหมาย 0 ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3.1 การวิเคราะห์รายการค้าตามความสัมพันธ์ของสมการบัญชี

รายการค้า	สินทรัพย์	หนี้สิน	ส่วนของเจ้าของ
1. เจ้าของกิจการนำเงินสดมาลงทุน	+	0	+
2. ซื้ออุปกรณ์เป็นเงินเชื่อ	+	+	0
3. รับเงินสด เป็นค่าบริการที่ให้แก่ลูกค้า	+	0	+
4. นำเงินสดฝากธนาคาร	+, -	0	0
5. จ่ายเงินเดือนให้พนักงาน	-	0	-
6. กู้เงินจากธนาคาร	+	+	0
7. เจ้าของกิจการถอนเงินสดไปใช้ส่วนตัว	-	0	-

จากตารางที่ 3.1 การวิเคราะห์รายการค้าจะแสดงความสัมพันธ์กับสมการบัญชี โดยแต่ละรายการค้าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน หรือส่วนของเจ้าของให้มีการเพิ่มขึ้น หรือลดลง

ตัวอย่างที่ 3.2 จากตัวอย่างที่ 3.1 สามารถนำมาแสดงสรุปเป็นตาราง โดยใช้ชื่อบัญชีที่เกี่ยวข้อง และแสดงการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

ตารางที่ 3.2 การแสดงการวิเคราะห์รายการค้า โดยแสดงชื่อบัญชีที่เกี่ยวข้อง

รายการค้า	สินทรัพย์	หนี้สิน	ส่วนของเจ้าของ
1. เจ้าของกิจการนำเงินสดมาลงทุน	+ เงินสด	0	+ ทุน
2. ซื้ออุปกรณ์เป็นเงินเชื่อ	+ อุปกรณ์	+ เจ้าหนี้	0
3. รับเงินสด เป็นค่าบริการที่ให้แก่ลูกค้า	+ เงินสด	0	+ ทุน(รายได้ค่าบริการ)
4. นำเงินสดฝากธนาคาร	+ เงินฝากธนาคาร ,	0	0
	- เงินสด	0	
5. จ่ายเงินเดือนให้พนักงาน	- เงินสด		- ทุน (เงินเดือน)
6. กู้เงินจากธนาคาร	+ เงินสด	+ เงินกู้	0
7. เจ้าของกิจการถอนเงินสดไปใช้ส่วนตัว	- เงินสด	0	- ทุน(ถอนใช้ส่วนตัว)

จากตารางที่ 3.2 จะเห็นว่ากรวิเคราะห์รายการค้าโดยแสดงชื่อบัญชีที่เกี่ยวข้องในสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของ ว่ามีบัญชีใดที่เปลี่ยนแปลงบ้างที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เข้าใจมากขึ้นถึงลำดับการวิเคราะห์

นอกจากนี้การวิเคราะห์รายการค้าจะวิเคราะห์โดยอาศัยสมการบัญชีเพื่อให้ทราบว่าสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลง และใส่ชื่อบัญชีที่เกี่ยวข้องตามตารางที่ 3.1 และตารางที่ 3.2 แล้วยังต้องวิเคราะห์ให้ทราบถึงจำนวนเงินที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยว่าเพิ่มขึ้น หรือลดลงเป็นจำนวนเท่าใด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3.3 ต่อไปนี้เป็นรายการค้าของร้านสมชายบริการ ประจำเดือนมกราคม 25x1

- ม.ค. 1 เจ้าของกิจการนำเงินสดมาลงทุน 50,000 บาท
- 6 ซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ 20,000 บาท
- 9 รับเงินสดเป็นค่าบริการที่ให้แก่ลูกค้า 15,000 บาท
- 14 นำเงินสดฝากธนาคาร 20,000 บาท

ม.ค.22 จ่ายเงินเดือนให้พนักงาน 10,000 บาท

26 กู้เงินจากธนาคาร 15,000 บาท

30 เจ้าของกิจการถอนเงินสดไปใช้ส่วนตัว 5,000 บาท

จากการวิเคราะห์รายการค้า สามารถนำมาแสดงสรุปเป็นตาราง โดยใส่ชื่อบัญชีที่เกี่ยวข้องพร้อมจำนวนเงินแสดงการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

ตารางที่ 3.3 การแสดงการวิเคราะห์รายการค้า โดยแสดงชื่อบัญชีที่เกี่ยวข้องพร้อมจำนวนเงิน

รายการค้า	สินทรัพย์	หนี้สิน	ส่วนของเจ้าของ
1. เจ้าของกิจการนำเงินสดมาลงทุน 50,000 บาท	+ เงินสด 50,000	0	+ ทุน 50,000
2. ซื้ออุปกรณ์เป็นเงินเชื่อ 20,000 บาท	+ อุปกรณ์ 20,000	+ เจ้าหนี้ 20,000	0
3. รับเงินสด เป็นค่าบริการที่ให้แก่ลูกค้า 15,000 บาท	+ เงินสด 15,000	0	+ ทุน(รายได้ ค่าบริการ) 15,000
4. นำเงินสดฝากธนาคาร 20,000 บาท	+ เงินฝาก ธนาคาร 20,000 , - เงินสด 20,000	0	0
5. จ่ายเงินเดือนให้พนักงาน 10,000 บาท	- เงินสด 10,000	0	- ทุน (เงินเดือน) 10,000
6. กู้เงินจากธนาคาร 12,000 บาท	+ เงินสด 12,000	+ เงินกู้ 12,000	0
7. เจ้าของกิจการถอนเงินสดไปใช้ส่วนตัว 5,000 บาท	- เงินสด 5,000	0	- ทุน(ถอน ใช้ส่วนตัว) 5,000

ตัวอย่างที่ 3.4 เมื่อวันที่ 1 มกราคม 25x1 นายอาทิตย์ เปิดอู่ซ่อมรถยนต์ ชื่อ “อาทิตย์บริการ” โดยมีรายการค้าต่าง ๆ เกิดขึ้น ดังนี้

25x1

- ม.ค. 1 นายอาทิตย์ นำเงินสดมาลงทุน 200,000 บาท
- 4 ซื้ออุปกรณ์ในการซ่อมรถเป็นเงินสด 20,000 บาท
- 10 ซื้อวัสดุ สิ้นเปลืองเป็นเงินเชื่อ 10,000 บาท
- 17 กิจการจ่ายค่าเช่าอาคาร 15,000 บาท
- 19 ได้รับเงินสดจากการให้บริการซ่อมรถเป็นเงิน 17,000 บาท
- 23 ส่งบิลเรียกเก็บเงินลูกค้า เป็นค่าบริการซ่อมรถ 24,000 บาท โดยลูกค้าได้ชำระเงินสด 10,000 บาท ที่เหลือยังไม่ได้รับชำระเงิน
- 27 จ่ายชำระหนี้ค่าวัสดุสิ้นเปลืองจำนวน 5,000 บาท
- 29 นำเงินสดฝากธนาคาร 50,000 บาท
- 31 จ่ายเงินเดือนพนักงานซ่อมรถเป็นเงินสด 7,500 บาท และจ่ายค่าสาธารณูปโภค 1,000 บาท

จากตัวอย่างจะแสดงการวิเคราะห์รายการค้าพร้อมทั้งระบุจำนวน และชื่อชนิดของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้เจ้าของที่มีการเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในรูปของสมการบัญชีดังนี้

รายการที่ 1 วันที่ 1 มกราคม 25x1 นายอาทิตย์ นำเงินสดมาลงทุน 200,000 บาท
ผลการวิเคราะห์ กิจการได้รับสินทรัพย์ คือ เงินสดเพิ่มขึ้น 200,000 บาท ซึ่งเงินสดที่ได้รับเป็นการลงทุน ทำให้ส่วนของผู้เจ้าของ คือ ทุน เพิ่มขึ้น 200,000 บาทด้วย

	สินทรัพย์	=	หนี้สิน	+	ส่วนของผู้เจ้าของ
	เงินสด	=			ทุน
รายการที่ 1	+ 200,000	=			+ 200,000
รวม	200,000	=			200,000

จะเห็นว่าหลังจากวิเคราะห์โดยใช้สมการบัญชี แล้วยอดรวมของทั้งสองข้างมียอดดุลเท่ากัน คือ 200,000 บาท

รายการที่ 2 วันที่ 4 มกราคม 25x1 ซื้ออุปกรณ์ในการซ่อมรถเป็นเงินสด 20,000 บาท
ผลการวิเคราะห์ กิจการจะได้รับสินทรัพย์ คือ อุปกรณ์เพิ่มขึ้น 20,000 บาท และต้องจ่ายสินทรัพย์ คือเงินสดออกไป ทำให้เงินสดลดลง 20,000 บาท

	สินทรัพย์		=	หนี้สิน	+	ส่วนของผู้ถือหุ้น
	เงินสด	อุปกรณ์	=			ทุน
ยอดยกมา	+ 200,000		=			+200,000
รายการที่ 2	- 20,000	+ 20,000	=			
ยอดคงเหลือ	+ 180,000	+ 20,000	=			200,000
รวม		200,000	=			200,000

จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่ายอดดุลของสมการบัญชีทั้งสองด้านมียอดดุลเท่ากับ 200,000 บาท

รายการที่ 3 วันที่ 10 มกราคม 25x1 ซื้อวัสดุ สิ้นเปลืองเป็นเงินเชื่อ 10,000 บาท
ผลการวิเคราะห์ กิจการจะได้รับสินทรัพย์ คือ วัสดุสิ้นเปลืองเพิ่มขึ้น 10,000 บาท แต่ไม่ได้จ่ายเงินจึงทำให้กิจการมีหนี้สิน คือ เจ้าหนี้เพิ่มขึ้นด้วย 10,000 บาท

	สินทรัพย์			=	หนี้สิน	+	ส่วนของผู้ถือหุ้น
	เงินสด	วัสดุสิ้นเปลือง	อุปกรณ์	=	เจ้าหนี้		ทุน
ยอดยกมา	180,000		20,000	=			200,000
รายการที่ 3		+ 10,000		=	+ 10,000		
ยอดคงเหลือ	180,000	10,000	20,000	=	10,000		200,000
รวม		210,000		=	10,000		210,000

จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่ายอดดุลของสมการบัญชีทั้งสองด้านมียอดดุลเท่ากับ 200,000 บาท

รายการที่ 4 วันที่ 17 มกราคม 25x1 กิจการจ่ายค่าเช่าอาคาร 15,000 บาท

ผลการวิเคราะห์ กิจการต้องจ่ายสินทรัพย์ คือเงินสดออกไปทำให้ยอดเงินสดลดลง 15,000 บาท และได้นำเงินสดดังกล่าวไปจ่ายเป็นค่าเช่าซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการจะส่งผลกระทบต่อให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นกำไรสุทธิลดลง และส่งผลกระทบต่อส่วนของผู้ถือหุ้นในการดำเนินงานให้ลดลงด้วย 15,000 บาท

	สินทรัพย์			=	หนี้สิน	+	ส่วนของผู้ถือหุ้น
	เงินสด	วัสดุ สิ้นเปลือง	อุปกรณ์	=	เจ้าหนี้		ทุน
ยอดยกมา	180,000	10,000	20,000	=	10,000		200,000
รายการที่ 4	- 15,000			=			- 15,000(ค่าเช่า)
ยอดคงเหลือ	165,000	10,000	20,000	=	10,000		185,000
รวม		195,000		=			195,000

จากการวิเคราะห์ โดยใช้สมการบัญชีจะพบว่ายอดดุลของสมการทั้งสองข้างแสดงยอดเท่ากัน คือ 195,000 บาท

รายการที่ 5 วันที่ 19 มกราคม 25x1 ได้รับเงินสดจากการให้บริการซ่อมรถเป็นเงิน 17,000 บาท

ผลการวิเคราะห์ กิจการจะได้สินทรัพย์ คือ เงินสดเพิ่มขึ้น 17,000 บาท โดยเงินสดที่ได้รับนั้นเกิดจากการให้บริการซ่อมรถ ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ของกิจการจะส่งผลกระทบต่อให้กำไรสุทธิ เพิ่มขึ้นจากการดำเนินงาน โดยมีผลให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มตามไปด้วย 17,000 บาท

	สินทรัพย์			=	หนี้สิน	+ ส่วนของเจ้าของ ทุน
	เงินสด	วัสดุ สิ้นเปลือง	อุปกรณ์		เจ้าหนี้	
ยอดยกมา	165,000	10,000	20,000	=	10,000	185,000
รายการที่ 5	+ 17,000			=		+ 17,000
						(รายได้ค่าบริการ)
ยอดคงเหลือ	182,000	10,000	20,000	=	10,000	202,000
รวม		212,000		=		212,000

จากการวิเคราะห์ โดยใช้สมการบัญชีจะพบว่ายอดดุลของสมการทั้งสองข้างมียอดเท่ากับ 212,000 บาท เท่ากัน

รายการที่ 6 วันที่ 23 มกราคม 25x1 ส่งบิลเรียกเก็บเงินลูกค้า เป็นค่าบริการซ่อมรถ 24,000 บาท โดยลูกค้าได้ชำระเงินสด 10,000 บาท ที่เหลือยังไม่ได้รับชำระเงิน

ผลการวิเคราะห์ กิจกรรมมีรายได้เกิดขึ้นทั้งหมด 24,000 บาท แต่รายได้ที่เกิดขึ้นได้รับเป็นเงินสดจากลูกค้า 10,000 บาท ส่วนที่เหลืออีก 14,000 บาทยังไม่ได้รับเป็นเงินสดนั้นจะต้องแสดงในบัญชีลูกหนี้ ซึ่งทั้งเงินสด และลูกหนี้เป็นบัญชีประเภทสินทรัพย์ที่ต้องมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งหมดรวมกัน 24,000 บาท

	สินทรัพย์			=	หนี้สิน	+ ส่วนของเจ้าของ ทุน
	เงินสด	ลูกหนี้	วัสดุ สิ้นเปลือง		เจ้าหนี้	
ยอดยกมา	182,000		10,000	=	10,000	202,000
รายการที่ 6	+10,000	+14,000		=		+ 24,000
						(รายได้ค่าบริการ)
ยอดคงเหลือ	192,000	14,000	10,000	=	10,000	226,000
รวม		236,000		=		236,000

จากการวิเคราะห์ โดยใช้สมการบัญชีจะพบว่ายอดดุลของสมการทั้งสองข้างมียอดเท่ากับ 236,000 บาท เท่ากัน

รายการที่ 7 วันที่ 27 มกราคม 25x1 จ่ายชำระหนี้ค่าวัสดุสิ้นเปลืองจำนวน 5,000 บาท
ผลการวิเคราะห์ กิจการนำเงินสดจ่ายชำระหนี้เพียงบางส่วน มีผลทำให้สินทรัพย์ คือ เงินสดลดลง 5,000 บาท และหนี้สิน คือ เจ้าหนี้ ลดลง 5,000 บาทด้วย

	สินทรัพย์				=	หนี้สิน	+	ส่วนของเจ้าของ
	เงินสด	ลูกหนี้	วัสดุ สิ้นเปลือง	อุปกรณ์	=	เจ้าหนี้		ทุน
ยอดยกมา	192,000	14,000	10,000	20,000	=	10,000		226,000
รายการที่ 7	-5,000				=	- 5,000		
ยอดคงเหลือ	187,000	14,000	10,000	20,000	=	5,000		226,000
รวม			231,000		=			231,000

จะเห็นได้ว่า การจ่ายชำระหนี้ที่เกิดจากการซื้อวัสดุสิ้นเปลืองนั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อวัสดุสิ้นเปลือง แต่ผลของการชำระหนี้จะกระทบต่อ เงินสดที่นำไปจ่าย และหนี้สินที่ถูกชำระนั้นจะลดน้อยลง และผลรวมของสินทรัพย์ จะเท่ากับผลรวมของหนี้สิน กับส่วนของเจ้าเท่ากับ 231,000 บาท

รายการที่ 8 วันที่ 29 มกราคม 25x1 นำเงินสดฝากธนาคาร 50,000 บาท
ผลการวิเคราะห์ กิจการนำเงินสดไปฝากธนาคารทำให้สินทรัพย์ คือ เงินสดลดลง แต่สินทรัพย์ คือ เงินฝากธนาคารจะมียอดเพิ่มขึ้นในจำนวนเท่ากันคือ 50,000 บาท

	สินทรัพย์					=	หนี้สิน	+	ส่วนของเจ้าของ
	เงินสด	เงินฝาก ธนาคาร	ลูกหนี้	วัสดุ สิ้นเปลือง	อุปกรณ์	=	เจ้าหนี้		ทุน
ยอดยกมา	187,000		14,000	10,000	20,000	=	5,000		226,000
รายการที่ 7	- 50,000	+50,000				=			
ยอดคงเหลือ	137,000	50,000	14,000	10,000	20,000	=	5,000		226,000
รวม			231,000			=			231,000

จะสังเกตเห็นว่า สินทรัพย์ คือ เงินสดลดลงในขณะที่สินทรัพย์อีกตัวหนึ่ง คือ เงินฝากธนาคารเพิ่มขึ้นในจำนวนเท่ากัน คือ 50,000 บาท และไม่มีผลกระทบต่อยอดรวมทั้ง

ด้านสินทรัพย์ ซึ่งต้องเท่ากับหนี้สินรวมกับส่วนของผู้ถือหุ้น โดยยอดรวมของทั้งสองด้านจะมี ยอดรวมเท่าเดิม คือ 231,000 บาท

รายการที่ 9 วันที่ 31 มกราคม 25x1 จ่ายเงินเดือนพนักงานซ่อมรถเป็นเงินสด 7,500 บาท และจ่ายค่าสาธารณูปโภค 1,000 บาท

ผลการวิเคราะห์ กิจกรรมมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากการจ่ายเงินเดือน และค่าสาธารณูปโภค ผลของ กำไรสุทธิที่ได้จากการดำเนินงานจะลดลงมีผลกระทบต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ให้ลดลงด้วยทั้งหมด 8,500 บาท และค่าใช้จ่ายดังกล่าวทำให้สินทรัพย์ คือ เงินสดลดลงในจำนวนที่เท่ากันด้วย

	สินทรัพย์					=	หนี้สิน	+ ส่วนของผู้ถือหุ้น
	เงินสด	เงินฝาก ธนาคาร	ลูกหนี้	วัสดุ สิ้นเปลือง	อุปกรณ์	=	เจ้าหนี้	ทุน
ยอดยกมา	137,000	50,000	14,000	10,000	20,000	=	5,000	226,000
รายการที่ 9	- 8,500					=		- 7,500 (เงินเดือน) - 1,000 (ค่าสาธารณูปโภค)
ยอดคงเหลือ	128,500	50,000	14,000	10,000	20,000	=	5,000	217,500
รวม			222,500			=		222,500

จะเห็นได้ว่า การจ่ายเงินสดสำหรับค่าใช้จ่ายนั้น ไม่จำเป็นต้องจ่ายรายการเดียว ถ้า รายการจ่ายเงินนั้นจ่ายในวันเดียวกันก็สามารถนำมารวมหักจากเงินสดได้พร้อมกัน และเมื่อหัก ค่าใช้จ่ายนั้นแล้ว ยอดคงเหลือของสินทรัพย์รวมจะยังคงเท่ากับ หนี้สินรวมกับส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งเท่ากับ 222,500 บาท

จากการวิเคราะห์รายการค้าตามตัวอย่างที่ 3.4 สามารถนำมาแสดงสรุปการวิเคราะห์รายการค้าทั้งหมดได้อีกครั้ง ดังนี้

	สินทรัพย์					=	หนี้สิน	+ ส่วนของ
	เงินสด	เงินฝาก ธนาคาร	ลูกหนี้	วัสดุ สิ้นเปลือง	อุปกรณ์	=	เจ้าหนี้	ทุน
(1) นำเงินสดมาลงทุน	+200,000					=		+ 200,000
(2) ซื้ออุปกรณ์เป็นเงินสด	-20,000				+20,000	=		
ยอดคงเหลือ	180,000				20,000	=		200,000
(3) ซื้อวัสดุสิ้นเปลืองเป็นเงินเชื่อ				+10,000		=	+10,000	
ยอดคงเหลือ	180,000			10,000	20,000	=	+10,000	200,000
(4) จ่ายค่าเช่าอาคาร	-15,000					=		-15,000 (ค่าเช่า)
ยอดคงเหลือ	165,000			10,000	20,000	=	+10,000	185,000
(5) ได้รับรายได้เป็นเงินสดจากการให้บริการซ่อมรถ	+17,000					=		+17,000 (รายได้ ค่าบริการ)
ยอดคงเหลือ	172,000			10,000	20,000	=	+10,000	202,000
(6) ส่งบิลเก็บเงินลูกค้าที่ได้รับชำระเป็นเงินสดที่เหลือยังไม่ได้รับชำระ	+10,000		+14,000			=		+24,000 (รายได้ ค่าบริการ)
ยอดคงเหลือ	182,000		14,000	10,000	20,000	=	+10,000	226,000
(7) จ่ายชำระหนี้ค่าวัสดุสิ้นเปลือง	-5,000					=	-5,000	
ยอดคงเหลือ	177,000		14,000	10,000	20,000	=	5,000	226,000
(8) นำเงินฝากธนาคาร	-50,000	+50,000				=		
ยอดคงเหลือ	127,000	50,000	14,000	10,000	20,000	=	5,000	226,000
(9) จ่ายเงินเดือน 7,500 บาท และค่าสาธารณูปโภค 1,000 บาท	- 8,500					=		- 7,500 (เงินเดือน) - 1,000 (ค่าสาธารณูปโภค)
ยอดคงเหลือ	128,500	50,000	14,000	10,000	20,000	=	5,000	217,500
รวม			222,500			=		222,500

จากการวิเคราะห์รายการค้า ทำให้เห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นระหว่างรายการค้ากับงบการเงิน ซึ่งจากตัวอย่างที่ 3.4 การวิเคราะห์รายการค้าจะนำมาจัดทำงบการเงิน เริ่มต้นจากการทำงบกำไรขาดทุนก่อน โดยจะแสดงข้อมูลเดือนมกราคมเดือนเดียวตามรายการค้าเท่านั้น และในบทนี้จะจัดทำงบกำไรขาดทุนแบบขั้นตอนเดียว ดังนี้

อาทิพย์บริการ
งบกำไรขาดทุน
สำหรับเดือน สิ้นสุดวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 25x1

	หน่วย : บาท
รายได้	
รายได้ค่าบริการ	41,000
ค่าใช้จ่าย	
ค่าเช่า	15,000
เงินเดือน	7,500
ค่าสาธารณูปโภค	<u>1,000</u>
รวมค่าใช้จ่าย	<u>23,500</u>
กำไรสุทธิ	<u>17,500</u>

โดยปกติการทำงบกำไรขาดทุนต้องแสดงภาษีเงินได้ แต่เนื่องจากการแสดงรายการนี้เป็นการแสดงงบการเงินของกิจการเจ้าของคนเดียวจึงไม่นำภาษีเงินได้มาแสดงในงบกำไรขาดทุน หากเป็นกิจการที่จัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายต้องนำกำไรสุทธิหักด้วยภาษีเงินได้นิติบุคคล เสียก่อนจึงแสดงเป็นกำไรสุทธิได้

เมื่อจัดทำงบกำไรขาดทุนแล้วจะนำผลกำไร (ขาดทุน) สุทธิที่ได้รับมาจัดทำงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของต่อไป โดยต้องเลือกแสดงระหว่างงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของ หรืองบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ ในบทนี้จะขอจัดทำงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของดังนี้

อาทิพย์บริการ
งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น
ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 25x1

หน่วย : บาท

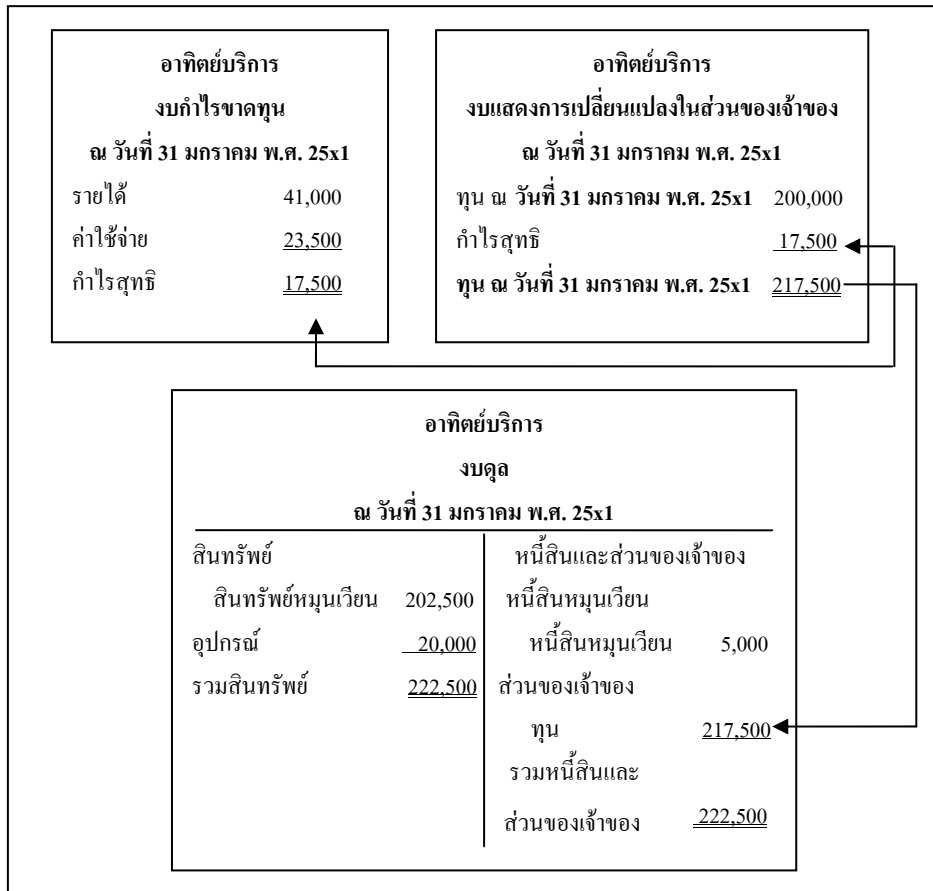
	ทุน	กำไรสะสม	รวม
เงินทุนที่นำมาลง ณ 1 มกราคม พ.ศ. 25x1	200,000		200,000
หัก เบิกใช้ส่วนตัว	-	-	-
บวก กำไรสุทธิ	<u> </u>	<u>17,500</u>	<u>17,500</u>
ยอดคงเหลือ ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 25x1	<u>200,000</u>	<u>17,500</u>	<u>217,500</u>

หลังจากจัดทำงบกำไรขาดทุน และงบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้นแล้วจะนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำงบดุล ซึ่งในบทนี้จะจัดทำงบดุลแบบบัญชี ดังนี้

อาทิพย์บริการ
งบดุล
ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 25x1

สินทรัพย์				หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	
สินทรัพย์หมุนเวียน				หนี้สินหมุนเวียน	
เงินสด	128,500			เจ้าหนี้	5,000
เงินฝากธนาคาร	50,000			ส่วนของผู้ถือหุ้น	
ลูกหนี้	14,000			ทุน	<u>217,500</u>
วัสดุสิ้นเปลือง	<u>10,000</u>	202,500		รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>222,500</u>
อุปกรณ์		<u>20,000</u>			
รวมสินทรัพย์		<u>222,500</u>			

จากงบดุลจะเห็นว่าส่วนของผู้เป็นเจ้าของ คือ ทุน แสดงด้วยยอดคงเหลือ ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 25x1 ตามงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น ทั้งนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3.1 ความสัมพันธ์ของงบการเงิน